

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІНТЕРЕСУ ДО ПРОФЕСІЙ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Калюжна Ю. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
ukrpsy@ukr.net

Сучасний стан розвитку соціально-економічних реалій нашої держави передбачає серйозні зміни у вимогах до профорієнтаційної роботи зі шкільною молоддю. Досить тривалий час спостерігалася тенденція професійного самовизначення випускників шкіл з урахуванням престижності певного кола спеціальностей (юридичних, економічних, тощо). Проте сьогодні дедалі більше відчувається потреба суспільства у фахівцях технічного профілю, а це означає цілеспрямовану підготовку старшокласників до виконання професійних функцій в умовах виробництва з урахуванням специфіки праці як одного з основних видів діяльності людини.

У ході цього процесу важко недооцінити роль мотивації обрання професії і, зокрема, інтересу до майбутнього фаху як дієвого внутрішнього спонукання до освоєння та виконання певної специфічної діяльності.

Проте у цьому аспекті вирізняється кілька суттєвих проблем. По-перше, завдання формування професійних інтересів приходить у деяке протиріччя з засадами традиційного навчання шкільної молоді. Воно переважно спирається на організацію уроків та виховних заходів пояснювально-ілюстративного типу, які передбачають індивідуальну роботу школярів у ході освоєння ними знань та орієнтацію на запам'ятання й відтворення навчального матеріалу. Неважко передбачити, що при такій організації навчального процесу формування професійного інтересу як мотиваційного утворення, яке передбачає значну емоційну складову дуже ускладнюється, а закріплення теоретичних знань про професію у відповідних уміннях та навичках характеризується низькою ефективністю [1; 3; 4; 5].

По-друге, у психолого-педагогічній літературі, яка стосується підготовки учнів до професійної діяльності, зазвичай підкреслюється, що для формування мотивації освоєння спеціальності (у тому числі й інтересу до професій технічного профілю), необхідно максимально пов'язувати навчальний матеріал зі специфікою майбутньої практичної діяльності. При цьому особливого значення набувають такі навчальні дисципліни, як фізика, математика, хімія, трудове навчання. Але у той же час старшокласники мають широкий спектр пізнавальних інтересів, які лежать поза сферою навчальної мотивації, і, на перший погляд, не стосуються професійних спонукань. Вони можуть пов'язуватись з мистецтвом, політикою, спортом і т.д. Маючи суттєве значення для особистісного розвитку в юнацькому віці, вони створюють

сприятливі передумови для розвитку інтересу до технічних спеціальностей. Особливо на них можна спиратися, розробляючи матеріал для практичних завдань з навчальних дисциплін, а також виховних бесід, дискусій, рольових ігор профорієнтаційного змісту. Проте ця проблема сучасної школи сьогодні ще недостатньо розроблена.

Для вивчення можливостей оптимізації розвитку інтересу до технічних професій у старшокласників було застосовано методика, запропоновану В. Хеннігом [4; 5]. Її зміст базується на таких теоретичних засадах: 1) пізнавальні інтереси до різних галузей знань взаємопов'язані і взаємозалежні; 2) реалізація особистістю певного інтересу є результатом взаємозв'язків різних пізнавальних інтересів; 3) розвиток певного інтересу зазвичай супроводжується змінами у всій структурі пізнавальних спонукань.

Методика дослідження складається із 136 тверджень, кожне з яких відображає поєднання інтересів, що належать до різних галузей. Перша з них становить галузь наукових знань. До неї належать інтереси до фізики, географії, біології та технічних наук. Друга галузь охоплює досить широкий спектр пізнавальних мотивів до суспільних знань і відображає теорію пізнання, економічні знання, етику, політику та психологію. Третя галузь стосується культури і мистецтва. Вона представлена інтересами до літератури, кіно, моди, легкої та класичної музики, спорту та подорожей.

У кожному із запропонованих школярам тверджень поєднуються інтереси, які належать до різних галузей знань. Наприклад, у виразі: «Технічні апарати для вимірювання психічних властивостей людини» представлено поєднання інтересів до техніки та психології, а вираз: «Будова і функціонування тіла тварин як зразок для технічних рішень в області авіа- і суднобудування» відображає взаємозв'язок між інтересом до техніки та біології.

Досліджуваним школярам пропонувалося вибрати серед цих поєднань ті, якими вони хотіли б займатися на практиці. Отримані дані дозволяють визначити низку особливостей пізнавальних інтересів учнів. Це, насамперед, діапазон інтересів, тобто кількість областей предметів, на які орієнтовані прагнення особистості. Окрім цього, методика передбачає визначення також широти зв'язків одного інтересу з певною кількістю інших. Структурна позиція інтересів відображає їх центральне чи периферійне розміщення у складному взаємозв'язку пізнавальних спонукань.

До експериментального дослідження було залучено 98 школярів ряду шкіл міста Полтави віком 16-17 років. Дослідження за методикою В. Хенніга супроводжувалося систематичним спостереженням та опитуванням старшокласників.

Отримані результати дозволяють виявити деякі суттєві характеристики структури інтересів учнівської молоді.

Так, у юнаків було виявлено суттєвий інтерес до поєднання психологічних та технічних знань (питань про технічні засоби вимірювання

психічних властивостей, організацію пізнавальної діяльності учнів та дорослих за допомогою сучасних технічних засобів, тощо). Привабливість таких проблем відзначили 42% досліджуваних юнаків. Тому для активізації інтересу до технічних знань варто розглядати з юнаками проблеми психологічних характеристик діяльності у системах «Людина – Машина» (наприклад, обговорюючи специфіку роботи школярів та дорослих з комп'ютером) або питання узгодження конструювання технічних новинок з особливостями пізнавальних процесів чи моторики людини. Окрім цього, для сучасних юнаків важливим виявився взаємозв'язок інтересу до техніки з економічними знаннями (38% виборів досліджуваних). Як засвідчили результати опитування, їх цікавлять передумови ведення успішного бізнесу та здійснення вдалого менеджменту у технічній галузі, тощо. Такі питання можуть розглядатися у ході спеціально організованих виховних заходів (тренінгів, рольових ігор, тощо), підсилюючи загальний інтерес до технічних знань.

Для дівчат інтерес до техніки не є пріоритетним, але суттєвим виявився його взаємозв'язок з географією. Їх цікавить, передусім, розвиток передових технологій в різних країнах та їх вплив на життя населення (47% виборів старшокласниць). Дівчатам також притаманне поєднання інтересу до техніки та моди (вивчення технологій моделювання та виготовлення сучасного одягу, меблів, прикрас, тощо), а також технічні аспекти мистецької діяльності (кінематографу, музики, театру). Привабливість цих проблем відзначили відповідно 36% та 30% старшокласниць. Цю проблематику варто використовувати при організації дискусій, конкурсів, евристичних бесід та рольових ігор з метою підвищення інтересу старшокласниць до професій та спеціальностей технічного напрямку.

Варто зазначити, що розгляд вищевказаних проблем можливий у ході застосування широкого спектру інтерактивних засобів навчання школярів з урахуванням специфіки тематики навчального матеріалу та дидактичних цілей викладача [2; 4]. Аналіз проблеми свідчить, що активізація пізнавальної мотивації у сфері технічних знань може бути суттєво підвищена завдяки врахуванню інших, уже сформованих інтересів учнівської молоді. Подальший пошук можливостей застосування інтерактивних методів у ході навчальних занять та виховних заходів на основі взаємозв'язку таких мотиваційних утворень може стати запорукою підвищення інтересу школярів до професій технічного профілю, усвідомлення їх необхідності та окреслення шляхів для подальшого професійного саморозвитку.

Список використаних джерел:

1. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирование личности / В. Г. Асеев. – М. : Мысль, 1976. – 158 с.
2. Балаев А. А. Активные методы обучения / А. А. Балаев. – М. : Профиздат, 1996 – 96 с.

3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с.
4. Корнієнко І. О. Професійні орієнтації в системі життєвих стратегій старшокласника / І. О. Корнієнко // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 5 – С. 35–38.
5. Професійне самовизначення старшокласників / [упоряд. Л. Шелестова]. – К. : «Шкільний світ», 2006. – 128 с.
6. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека / В. А. Семиченко. – К. : Миллениум, 2004. – 521 с.